

Scouting tijdens de Tweede Wereldoorlog

Een selectie van twaalf verhalen uit het verhalenproject Scouting in de Oorlog

vrijheid.scouting.nl

Verantwoording

Dit verhalenboek Scouting in de Oorlog verschijnt in april 2020 in digitale vorm en wordt verspreid als pdf-bestand naar alle Scoutinggroepen die zijn aangesloten bij Scouting Nederland en externe relaties van Scouting Nederland.

De samenstellers van dit verhalenboek hebben de informatie voor het grootste deel verzameld via openbare en historische bronnen op internet, zoals archieven, jubileumboeken en persoonlijke dagboeken. Waar mogelijk en bekend hebben de samenstellers hun uiterste best gedaan om deze informatie te controleren bij direct betrokkenen. Ondanks deze zorgvuldigheid kan het voorkomen dat er feiten niet juist zijn weergegeven. In dat geval vernemen de samenstellers dit graag, zodat de verhalen kunnen worden aangepast in een geactualiseerde digitale versie.

De samenstellers hebben gebruik gemaakt van materiaal dat voornamelijk is verkregen uit bronnen op internet. Waar mogelijk of bekend, is bij rechthebbenden en direct betrokkenen toestemming gevraagd voor publicatie. Beeldmateriaal dat op andere wijze is verkregen, is met toestemming van de rechthebbende gebruikt.

Rechthebbenden die menen dat er bij beeldmateriaal in dit boek de nodige toestemming of bronvermelding ontbreekt, kunnen zich richten tot Scouting Nederland.

Colofon

Scouting tijdens de Tweede Wereldoorlog is een uitgave van Scouting Nederland.
April 2020

Scouting Nederland

Postbus 210, 3830 AE Leusden

Tel +31 (0)33 496 09 11

Web vrijheid.scouting.nl

e-mail vrijheid@scouting.nl of communicatie@scouting.nl

Samenstelling en redactie:

- Tom Kievit, lid team Vrijheid in Herdenken van Scouting Nederland
- Bert van den Hoogen, lid team Vrijheid in Herdenken van Scouting Nederland
- Fedde Boersma, directeur Scouting Nederland
- Adri Saltzherr - van den Berg
- Kim Fokkelman, landelijk team Communicatie Scouting Nederland

Vormgeving:

- Floris Hagenouw

75 JAAR
VRJHEID

Samen stilstaan bij 75 jaar vrijheid

2020 is voor jullie en voor mij een bijzonder jaar, want we staan samen stil bij 75 jaar bevrijding van onderdrukking en bezetting en ook bij 75 jaar leven in vrijheid. Die vrijheid is kwetsbaar en vraagt verantwoordelijkheid van jullie, van mij, van ons allen, juist nu er een beroep op ons wordt gedaan om goed voor elkaar te zorgen.

Helaas kunnen veel van de geplande herdenkingen, vieringen en evenementen niet doorgaan in verband met de bestrijding van het coronavirus. Dit betekent ook dat 4 en 5 mei er in 2020 anders uit zullen zien dan andere jaren. We zijn thuis en staan alleen, maar samen, stil bij beide dagen.

En ook jullie – scouts in Nederland – zijn dit jaar thuis. Dat terwijl jullie normaliter een bijzondere bijdrage leveren aan vooral de Nationale Herdenking op 4 mei. Jullie helpen dan met de organisatie, dragen kransen en ondersteunen ouderen die steun nodig hebben. Ieder jaar weer staan jullie er en ieder jaar helpen jullie. Niet alleen op de Dam in Amsterdam, ook in de honderden gemeenten in het land waar jullie de herdenking ondersteunen. Het verheugt mij te zien dat jullie dit jaar toch een manier hebben gevonden om te herdenken. Met onder andere dit boekje met verhalen over scouts in de Tweede Wereldoorlog, houden jullie de geschiedenis levend.

4 en 5 mei 2020 zullen ons bijblijven als momenten waarbij we thuis stilstonden. Ik hoop echter dat we elkaar volgend jaar weer ontmoeten bij herdenkingen en vieringen buiten. En ik hoop ook dat jullie dan weer klaarstaan om bij te dragen aan herdenken en vieren. Om jullie steentje bij te dragen en om zo ook vrijheid door te geven aan anderen. Bij voorbaat veel dank!

Gerdi A. Verbeet

Voorzitter Nationaal Comité 4 en 5 mei

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Het verhalenproject: van idee naar een schat aan informatie	3
Van verbod naar verzet	4
Onverzettelijk: doorgaan na het verbod	
Huib van der Maaden - 'Ze krijgen de Katwijkse groep er niet onder'	6
Ton Koot - Doorgaan met je talenten	8
Bekende scouts in het verzet	
Frits Philips - De Nederlandse Oskar Schindler	10
Jo Cals - Van voortrekker tot minister-president	12
Militair met Scoutingvaardigheden	
San van den Wall Bake - De reisvereniging voor krijgsgevangenen	14
Ard van Daal - Net niet bevrijd	16
Zo jong nog maar	
Wilco Jiskoot - Uitgever illegale krant wordt toteskandidat	18
Piet Kroonenberg - Zijn leven lang scout	20
Onderduikers helpen	
Hanneke Eikema - Stiekem in het verzet	22
Corrie ten Boom - De geheime kamer boven de horlogewinkel	24
Scouts in Nederlands Oost-Indië	
Johannes Gerdez - Scoutinggroepen in gevangenkampen	26
Thomas Degenars - Lichtpuntje in afbeulcamp	28
Verhalen voor je activiteiten	30
Verantwoording en colofon	32

Activiteitenbank Scouting Nederland

Op vrijheid.scouting.nl staan uitwerkingen van enkele activiteiten rondom de thema's oorlog, vrijheid en herdenken. De thema's kunnen breder worden getrokken, zoals uitsluiting, vooroordelen, discriminatie, vluchtelingen en onderdrukking, maar ook smokkelen, geheimtaal en verstoppertje spelen. In de activiteitenbank van Scouting Nederland zijn veel activiteiten inmiddels te vinden met de zoektermen die te maken hebben met oorlog en vrijheid.

Samenwerking met historische vereniging

De plaatselijke historische vereniging heeft veel belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog. Als er een lokaal verhaal is over een scout in de Tweede Wereldoorlog, dan zal de vereniging daarin zijn geïnteresseerd. Het kan een samenwerking opleveren met als resultaat nader onderzoek naar het verhaal, een historicus als gastspreker of een publicatie.

Verhalen voor je activiteiten

De verhalen in het project Scouting in de Oorlog staan allemaal op vrijheid.scouting.nl. Daar zijn de verhalen op een interactieve kaart van Nederland te zoeken en er is een mogelijkheid om op zoektermen te zoeken. Hierdoor is het voor iedereen mogelijk een verhaal te vinden die bij de groep past of die te gebruiken is voor een activiteit. Op de site staan ook een aantal voorbeelden hoe je kunt omgaan met het lokale oorlogsverleden, wat meer kan zijn dan betrokkenheid bij de Dodenherdenking op 4 mei.

Inhoudelijk voorbereiden

Scouts zijn gemotiveerder bij de inzet voor Dodenherdenking op 4 mei, als ze beseffen waarvoor ze actief zijn of aanwezig zijn bij de herdenking. Een verhaal, ook als dat niet van een scout uit de eigen woonplaats is, kan zorgen voor meer betrokkenheid.

Monument adopteren

Er zijn in Nederland ongeveer 1300 plekken waar een of meerdere oorlogsgraven liggen. Om deze te onderhouden is na de Tweede Wereldoorlog de Oorlogsgravenstichting opgericht. Die stichting zoekt jongeren om een graf te adopteren, zodat het verhaal dat bij het monument hoort, wordt doorgegeven aan volgende generaties. Dit hoeft geen verhaal over een scout te zijn om als Scoutinggroep zo'n monument te adopteren. Door als Scoutinggroep een oorlogsmonument te adopteren, kun je door het jaar heen op verschillende manieren bezig zijn met het lokale oorlogsverleden en staan je scouts op een andere manier op 4 mei stil bij het monument.

Stolpersteine adopteren

Een Stolpersteine is een goudkleurige straatsteen die voor een woning wordt gelegd waar Joden, Roma of Sinti tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn opgepakt en weggevoerd. Op de steen staan onder andere de naam, geboortedatum en overlijdensdatum van het slachtoffer. Sommigen worden miniatuur-monumenten, want op 4 mei worden er bloemen bij gelegd of een kaarsje bij gebrand. Het is in veel plaatsen mogelijk om een Stolpersteine te adopteren. Het is dan de bedoeling dat je de kosten voor de steen en het plaatsen betaalt. Dit gaat om zo'n 150 tot 200 euro. Dat kun je met acties inzamelen, maar je kunt de adoptie ook inhoud geven door het verhaal van het slachtoffer te onderzoeken.

75 JAAR VRJHEID

Het verhalenproject Scouting in de Oorlog: Van idee naar een schat aan informatie

De verhalen in dit boekje zijn een selectie uit het verhalenproject van het team Vrijheid in Herdenken van Scouting Nederland. Dit team heeft als belangrijkste taak de begeleiding van de 72 scouts en 14 zeekadetten tijdens de Nationale Herdenking op de Dam op 4 mei.

Begin 2019 kreeg het team de aanvullende taak om Scoutinggroepen meer te bieden voor activiteiten met de thema's oorlog, vrijheid en herdenken. Daarvoor is het belangrijk het besef bij te brengen wat de rol en positie van Scouting en scouts tijdens de Tweede Wereldoorlog was.

De grootse viering van 75 jaar vrijheid in 2020 bracht het team op het idee om 75 verhalen over Scouting en scouts tijdens de Tweede Wereldoorlog te verzamelen. Verhalen werden vooral gevonden via bronnen op internet. Militaire en nationale archieven, historische organisaties, maar ook persoonlijke documentatie en materiaal van Scoutinggroepen leverden een schat aan informatie op.

Bij iedere vondst werd het pallet alsmaar bijzonderder. Verhalen van jonge mensen die in het verzetswerk verzeild raakten. Dwangarbeiders aan de Birma spoorlijn, die complete Scoutinggroepen opzetten in de kampen. De Duitser die, in Nederland gelegd, deserteerde en aanklopte bij zijn gastgezin van de Wereld Jamboree in 1937.

Verhalen die laten zien dat Scouting toch meer is dan zo maar een hobby.

Inmiddels zijn we met een klein clubje scouts al op meer dan 470 verhalen gestuit. Het was daardoor bijna niet te doen om daar twaalf verhalen uit te selecteren voor dit boekje. Door zes invalshoeken te kiezen, zijn verhalen geselecteerd die niet alom bekend zijn. Alle overige verhalen zijn te vinden op de website vrijheid.scouting.nl.

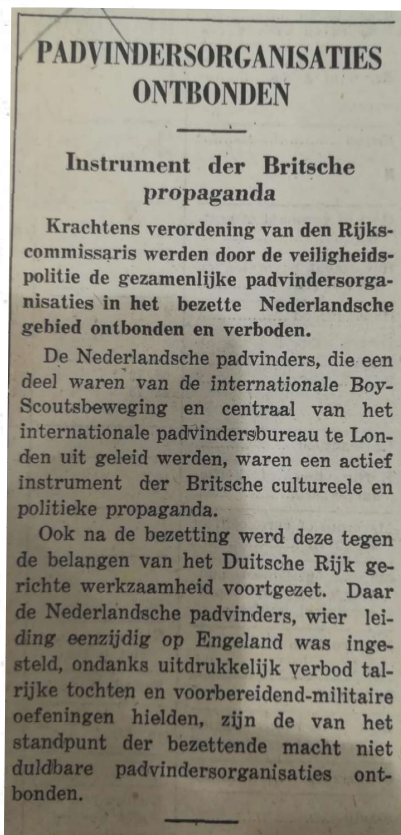
Van verbod naar verzet

Op 2 april 1941 werd Scouting door de bezetter verboden. De topleiders van Scoutingbewegingen werden opgepakt en opgesloten. Hoofdkwartieren en clubhuizen werden gesloten, ledenadministratie en financiën ingevorderd, bijeenkomsten en het dragen van het uniform verboden.

De Nazi's vermoedden dat Scoutingorganisaties in heel Europa werden aangestuurd vanuit Groot Brittannië en dat de Britten zo hun culturele en politieke propaganda konden verspreiden. In die tijd bestond Scouting in Nederland uit meer organisaties. Zo waren er onder andere de Nederlandsche Padvinders (NPV), Katholieke Verkenner (KV), Nederlandse Padvindstersgilde (NPG), Leger des Heils Padvindersbond/Padvindstersbond, Nederlandsche Christelijke Vereniging Padvinders (NCPV), maar ook de Driehoeksmeisjes en De Jonge Wacht die veel op Scouting leken. Er waren meer jeugdbewegingen met allemaal een andere achtergrond. De Nationale Jeugdstorm was de jeugdbeweging van de NSB.

In 1940 wilde de NSB alle jeugdbewegingen samenvoegen tot één grote beweging: De Nationale Jeugdstorm. Deze zogeheten Gelijkschakeling werd echter door de belangrijkste Scoutingbewegingen afgewezen.

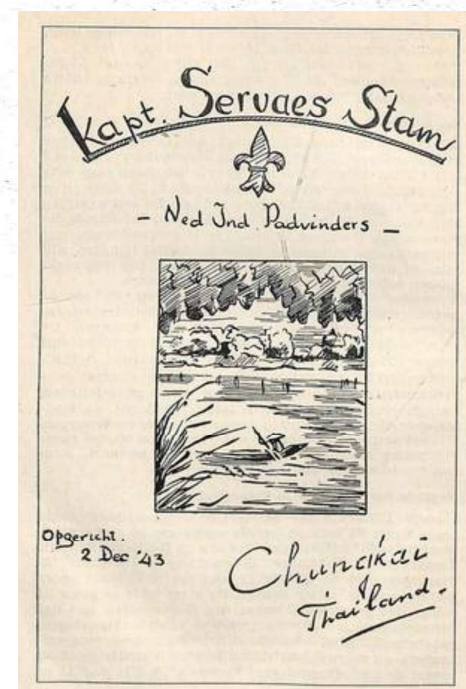
Het oppakken van de topleiders dat daarop volgde, paste in de denkwijze van de Nazi's: als de centrale aansturing wegvalt, valt de organisatie vanzelf uiteen. Het tegengestelde gebeurde: Scoutinggroepen en scouts bleven - fanatieker - doorgaan, want bij Scouting gaat het juist om ontwikkeling van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid.

op iets anders te concentreren dan op honger en wat daarmee verband hield. De toestanden waren hier slecht, doch de stambijeenkomsten waren lichtpunten, ondanks dat zij in volslagen duisternis gehouden moesten worden.”

Thomas vertrok op 25 juni 1944 aan boord van het schip Harugiku Maru met 1174 krijgsgevangenen. De bestemming was Pakanbaru, waar de krijgsgevangenen te werk zouden worden gezet aan de Sumatra-spoorweg. Op 26 juni 1944 om 14:00 uur werd het schip in de Straat van Malakka door twee torpedo's van de onderzeeboot HMS Truculent tot zinken gebracht. Er verdronken 178 man, waaronder Thomas Degenars. Hij ligt in een zeemannsgraf.

† Thomas Degenaar is op 26 juni 1944 in de straat van Malakka overleden.

Thomas Degenars

Scouting als lichtpuntje in afbeulcamp

Logboeken brengen door de puurheid van de schrijver heel direct over hoe ruw en rauw, mensonterend en dodelijk het in de krijgsgevangenkampen van de Japanners eraan toe ging. Zo beschrijft Thomas Degenars hoe Scouting een lichtpuntje was in een 'afbeulcamp', zoals hij het ergste kamp noemde. Hij kwam om het leven bij een bombardement op een schip vol krijgsgevangenen.

Thomas Degenars, geboren op 3 juni 1895 in Dordrecht, was voortrekker (nu roverscout) en lid van het algemeen bestuur bij Scouting. Hij diende bij het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) als soldaat Stadswacht. Thomas kwam als krijgsgevangene in een van de vele gevangenkampen van de Japanners. Hij werd in een kamp in Tjimahi op Java voortrekker (nu roverscout) bij de Kale Koppen Kampstam. De K.K.K. stam bestond van juli 1942 tot november 1942. Er waren 50 leden. In het boek Achter Kawat en Gedek uit 1957 over Scouting in Nederlands Oost-Indië tijdens de Tweede Wereldoorlog schrijft hij over het kamp en de Kale Koppen Kampstam.

"Het contact werd opnieuw gelegd in het Julianakamp. Door de ongekende "hard labour" en de sterk verslechterde omstandigheden vond deze padvindersactie spoedig grote aanhang. Zo konden in de Wilhelminastam, gevormd op 31 augustus 1943 tijdens een etensrust, 6 ploegen worden gevormd. Alles moest geheim gebeuren en alleen ploegbijeenkomsten waren op verborgen plaatsen mogelijk."

Eind oktober 1943 wordt het kamp opgeheven en worden de gevangen overgebracht naar het eiland Haroekoe.

"...onze activiteit stierf hiermede voorlopig, doordat hier niets dan werken het parool was. Het was een afbeulcamp en velen lieten het leven (sterftecijfer 20 %). Een ziekentransport naar Bali werd gebombardeerd en allen kwamen om het leven, waaronder Oubaas Vres."

"Een dozijn kerels raapte de moed bijeen om hun gedachten

Scoutinggroepen hadden het verbod al verwacht. Direct werden waardevolle materialen en administratie uit clubhuizen gehaald en bij leden thuis ondergebracht. Clubhuizen en minder waardevolle materialen werden in brand gestoken, zodat het niet in handen kwam van de Nationale Jeugdstorm. Bijeenkomsten gingen door, maar dan in de vorm van bijvoorbeeld een kampeerclub. Het waren de eerste daden van verzet.

De illegale bijeenkomsten gingen al snel over in serieuzer verzet. Ook werden scouts vaak ingezet bij handhaving van de openbare orde en hulp na bombardementen. In beide gevallen kwamen hun Scoutingvaardigheden goed van pas: kaartlezen, EHBO, morse seinen, in kleine groepen georganiseerd werken, leiderschap en creativiteit en inventiviteit. Bovendien werd ze vanuit Scouting rechtvaardigheid en opkomen voor zwakkeren bijgebracht. Dit stond haaks op het gedachtegoed van de Nazi's en de NSB.

Het verzet van scouts bestond uit alle denkbare daden. Van onderduikers helpen en illegale krantjes verspreiden tot sabotage en in sommige gevallen aanslagen op Duitsers of NSB'ers. Sommigen deden dat als eenling, anderen sloten zich aan bij verzetsgroepen. Er waren ook verzetsgroepen die vanuit een Scoutinggroep ontstonden. Sommige Scoutingleiders sloten zich aan bij een militaire eenheid of ontsnapten als Engelandvaarder en werden als spion weer in Nederland gedropt.

De scouts zetten bij hun daden hun leven op het spel. Ze konden gevangen worden gezet, ter dood veroordeeld of zonder proces gefusilleerd. Anderen overleden bij gevechtshandelingen, door onvoorzichtig handelen bij verzetsoperaties, door ziekte of uitputting in gevangenkampen of bij dwangarbeid.

Scouts die door hun verzetsdaden de oorlog niet overleefden werden na de oorlog met bijpassend eerbetoon herbegraven. Daarbij werd vaak benadrukt dat ze scout waren. Scouts in het verzet die de oorlog wel overleefden, pakten na de bevrijding hun taak bij Scouting weer op en velen maakten een grote maatschappelijke carrière.

Padvinders herhaalden in 1943 in het geheim hun belofte. Ze liepen daarbij het risico te worden gedeporteerd naar een concentratiekamp; ook hun ouders.

ONVERZETTELIIK: DOORGAAN NA HET VERBOD

Huib van der Maaden

‘Ze krijgen de Katwijkse groep er niet onder’

Hoe ging dat dan, doorgaan met Scouting nadat het werd verboden? Hoe beleefden ze dat en hoe gevaarlijk was het om toch door te gaan en vervolgens in het verzet te gaan? Dat voel je als je een logboek uit die tijd leest, zoals dat van Huib van der Maaden van de Katwijkse Julianagroep.

10 mei 1940 – De oorlog is losgebroken over Nederland. Weg kampeerplannen en feestviering voor het 10-jarig bestaan. De padvinderij zal nu wel wat anders te doen krijgen. In de loop van de dag wordt de hulp van de stam georganiseerd voor evacuatie en verdere hulpdiensten.

2 april 1941 – ...in Den Haag en Leiden alles van de padvinderij in beslag is genomen! Proost!! Nou gaat de heksenketel beginnen!!! Hou je taai. Als het waar is, zullen ze verdraaid handig moeten zijn, als ze de Katwijkse Julianagroep er onder krijgen. Als eerste punt van behandeling begin ik aan het wegwerken van ‘gevaarlijke’ papieren. Inventarislijst, balans, geheim kasboek en niet te vergeten, dit logboek!

4 april 1941 – ...dat Oubaas Valkenburgh, Akka Viets en waarschijnlijk ook Commissaris de Boer in het Oranjehotel logeren. Ja, zo gaat het in de "Neue Ordnung"! Van recht geen sprake! Je wordt doodgewoon zonder opgaaf van reden uit je huis gehaald.

Hier foto van artikel met grote opspraak:
DE GEHELE PADVINDERIJ IN
NEDERLAND DE NER OMGEDEWAND
OP BEVEL VAN DE DUITSE
LUISJASSEN (die in de SS)
Ook de Julianagroep gaat weg

Augustus 1941 – ... 6 leden van de Watertrappers een grote trektocht gehouden door Zuid Limburg. Zeer veel genoten en veel padvindsters ontmoet. Op de heenreis heb ik mijn riem verspeeld. In beslag genomen door de S.S. omdat het padvinderseembleem erop stond.

is, want de leden hadden diverse nationaliteiten. De stam kreeg de naam van Kolonel Dunlop, een Australische chirurg die door zijn wilskracht en opgewektheid een held was geworden onder de stamleden.

Er waren ook veel Nederlanders lid van deze stam. Ondanks de moeilijke omstandigheden lukte het om een vrijwel volwaardige Scoutinggroep, voornamelijk voortrekkersstammen in stand te houden. In droge periodes waren er buiten bijeenkomsten, in kleine groepen om niet op te vallen. Tijdens de regenmaanden was dit in de provisieruimten van de keuken. Dit was het domein van luitenant Sanders, die een groot risico liep om hier grote groepen bijeen te laten komen. Tijdens deze zogenoemde pow-pows werd van alles besproken, zoals een mogelijke Java Jamboree en persoonlijke ontwikkeling. Maar er werden ook leden geïnstalleerd, insignes werden gemaakt van aluminiumfolie, er werden leiderstrainingen gehouden en Jorisdag en Kerstmis gevierd. Alles in het geheim, want uiteraard was dit door de kampbewakers streng verboden.

Zo ontstonden er in verschillende kampen Scoutinggroepen. De leden haalden er veel steun uit. De groepen bestonden soms maar een paar maanden, omdat gevangenen regelmatig naar andere kampen werden verplaatst, waardoor de groep uiteenviel. De stam waar Johan lid van was heeft tot 12 juni 1945 bestaan - de Japanners capituleerden op 2 september 1945. De stam heeft dertien maanden bestaan, de langste bestaansperiode van een krijgsgevangenenstam. Johan heeft dat einde niet meegemaakt. In het boek Achter Kawat en Gedek uit 1947 over Scouting in Nederlands Oost-Indië tijdens de Tweede Wereldoorlog staat: "Een onzer stamleden, de jonge voortrekker J.G. Gerdesz overleed en liet ons enkele tekeningen na die in dit boekje een plaats vinden."

† Johannes Gerdez is op 8 januari 1945 in Tamman (Thailand) overleden.

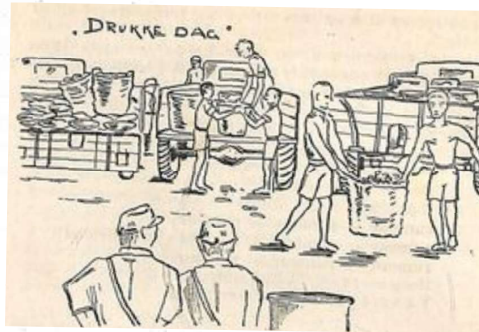
SCOUTING IN NEDERLANDS OOST-INDIË

Johannes Gerdez

Scoutinggroepen in gevangenkampen

De Tweede Wereldoorlog woedde ook in Nederlands Oost-Indië, wat nu voor een groot deel Indonesië is. Nederlandse militairen werden door de Japanners krijgsgevangen gemaakt, ingezet als dwangarbeiders en in gevangenkampen bijeengebracht. Daar waren ook scouts bij, die zelfs in de gevangenkampen een Scoutinggroep opzetten en steun bij elkaar vonden om de erbarmelijke omstandigheden te doorstaan. Johan Gerdez werd ook stamlid, maar overleefde het kamp niet.

Johannes Gerardus Gerdez, geboren op 23 januari 1923 in Tjimahi, was voortrekker (nu roverscout). Johan diende als soldaat in het Depot Mitrailleurs bij de plaats Magelang. Dit behoorde tot het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL). Daar werd hij krijgsgevangen gemaakt en te werk gesteld aan de beruchte Birmaspoorlijn.

De Birmaspoorlijn werd ook wel de Dodenspoorlijn genoemd, omdat er dagelijks 75 krijgsgevangenen door uitputting stierven. In totaal zijn er 15.000 krijgsgevangenen, waaronder bijna 3000 Nederlanders en nog eens 100.000 dwangarbeiders uit Thailand en omliggende landen gestorven door het zware werk aan de spoorlijn. Ook zijn er veel slachtoffers gevallen doordat geallieerden de spoorlijn bombardeerden en daarbij ook de gevangenkampen troffen die langs de spoorlijn lagen. In 1957 is over de bouw van de spoorlijn de film *The Bridge over the River Kwai* verschenen.

Johan kwam terecht in het gevangenkamp Tamunan. Deze werd in april 1944 gebouwd en bevolkt door geallieerde krijgsgevangenen die uit andere kampen kwamen. Onder hen bevonden zich veel scouts die in vorige kampen al deel hadden uitgemaakt van voortrekkersstammen (nu roverscouts). Hier bleek ook dat Scouting een internationale beweging

17 oktober 1941 – We zijn met z'n tiene! Wat een stam, wat een stam!! We bespreken eerst een nieuwe verordening. Op alles waar de Duitsers zout op willen leggen, komt de doodstraf. Als we eens ons zelf nagaan, dan blijkt het duidelijk, dat we allemaal met de dood in onze schoenen lopen. 't Gekke van het geval is, dat er niet één is, die terug wil krabbelen.

10 juli 1942 – Dan spreekt de commissaris ons over de eventuele mogelijkheid om Joden te helpen, die door de steeds opeenvolgende maatregelen al meer en meer van het publieke leven worden uitgesloten.

2, 3 mei 1943 – In IJmuiden en Utrecht zijn reeds personen doodgeschoten. 't Is een angstige tijd. In Arnhem is de staat van beleg afgekondigd. 't Wordt onmogelijk voor ieder om onder te duiken. Het worden er te veel!

Kort daarna werd Huib van der Maaden opgepakt. In plaats van op 23 maart 1944 vrijgelaten te worden werd hij op transport gesteld naar het concentratiekamp Sachsenhausen. Toen de Russen Berlijn naderden werd hij in een groep van 400 gevangen overgebracht naar Schwerin. 170 kilometer verderop. Lopend. Het was een van de late bekende dodenmarsen. Huib overleeft de oorlog en wordt daarna weer actief bij Scouting.

† Huib van der Maaden is op 3 juli 1984 in Rosmalen overleden.

Uit het boek 'Een Scoutinggroep in oorlogstijd'

ONVERZETTELIIK: DOORGAAN NA HET VERBOD

Ton Koot

Doorgaan met je talenten

Doorgaan in de oorlog was niet alleen een kwestie van bij elkaar komen, maar ook je bij Scouting ontwikkelde talenten inzetten. Ton Koot had talent voor het schrijven en de journalistiek. Dat zette hij tijdens de oorlog in door de illegale krant Vrije Jacht uit te geven.

Antonius Wilhelmus Coenraad Leonardus (Ton) Koot, geboren op 1 maart 1907 in Amsterdam, was scout en voortrekker (nu roverscout) bij de Gooise Zwervers. Hij was leiding bij de Amsterdamse Nakotastam. Hij schreef onder andere het boek 'Volg het spoor' voor en over voortrekkers. Ton was betrokken bij de organisatie van de Wereld Jamboree in 1937 en was daar redacteur van de Jamboreecourant.

Ton Koot had meer talenten, want hij werd adjunct-directeur van de Amsterdamse Vereniging voor Vreemdelingenverkeer en tijdens de oorlog werd hij gemeentelijk inspecteur voor het kunstbezit. Maar al direct nadat Scouting werd verboden nam hij zijn rol als journalist binnen Scouting serieus. Hij was uitgever van Vrije Jacht. Hiermee probeerde hij het contact tussen de scouts in Amsterdam te bewaren, maar het was meer. Onder het motto 'eens een padvinder - altijd een padvinder' werden waarschuwingen, raadgevingen en inlichtingen gegeven.

In 1944 werd Koot als eindredacteur betrokken bij VN-Nieuws, de illegale krant van Vrij Nederland. Hij kon daarbij gebruik maken van de informatie waar hij als gemeentelijk ambtenaar over beschikte. Bovendien beschikte hij als ambtenaar over een telefoon, die hij gebruikte om te waarschuwen voor razzia's en invorderingen van fietsen.

Na de oorlog was Ton landelijk actief binnen Scouting. Hij ontving voor zijn verzetswerk het Verzetsherdenkingskruis.

† Ton is op 12 februari 1986 in Amsterdam overleden.

toilettemmer. Hun redding was een 'goede' agent die op enig moment de bewaking overnam. Hij kon de geheime kamer niet vinden, maar kon wel roepen dat het veilig was om tevoorschijn te komen.

Voor het gezin Ten Boom waren de gevolgen ernstiger. Vader Casper, de zussen Corrie, Betsie en Nollie, broer Willem en neef Peter werden naar de gevangenis Het Oranjehotel in Scheveningen gebracht. Vader Ten Boom overleed daar tien dagen later. Corrie en Betsie werden overgeplaatst naar Kamp Vught om vervolgens in concentratiekamp Ravensbrück terecht te komen.

Betsie overleed in Ravensbrück op 16 december 1944. Corrie werd enige dagen daarna door een administratieve fout vrijgelaten. Corrie ten Boom kreeg in 1967 van de staat Israël de Yad Vashem-onderscheiding voor 'Rechtvaardige onder de Volkeren'. Direct na de oorlog, in 1945 heeft Corrie haar verhaal van verzet en gevangenschap opgeschreven. In 1971 hebben twee Amerikanen haar levensverhaal beschreven in het boek The Hiding-Place (vertaald als De Schuilplaats), die in 1975 werd verfilmd. Aan de Bartelorisstraat 19 in Haarlem is nu het Corrie ten Boom Museum met een deel van de oude indeling met de geheime kamer.

† Corrie ten Boom is op 15 april 1983 in Placentia (Californië) overleden.

Corrie ten Boom in 1975 bij de geheime kamer.

ONDERDUIKERS HELPEN

Corrie ten Boom

De geheime kamer boven de horlogewinkel

Veel scouts werden actief in het verzet met het verspreiden van illegale kranten om daarna al snel onderduikers te helpen. Die hulp was al een gevaarlijke operatie, maar helemaal gevaarlijk was het om onderduikers in huis te halen.

De onderduikers bij het gezin van Corrie ten Boom konden zich bij een Duitse inval verschuilen, terwijl het hele gezin Ten Boom werd opgepakt.

Cornelia Arnolda Johanna (Corrie) ten Boom, geboren op 15 april 1892 in Amsterdam, begon een club voor meisjes in Haarlem: de Driehoekmeisjes. Deze christelijke organisatie leek veel op Scouting. Corrie heeft jarenlang hier leiding aan gegeven. Corrie was de zus van Willem ten Boom die onder andere met zijn zoon Kik lid was van de Derde Hilversumse Groep, een Scoutinggroep die zeer actief was in het verzet. Corrie en haar zus Betsie waren niet getrouwd en woonden bij hun ouders boven de horlogewinkel. Het gezin nam regelmatig pleegkinderen van zendelingen in huis.

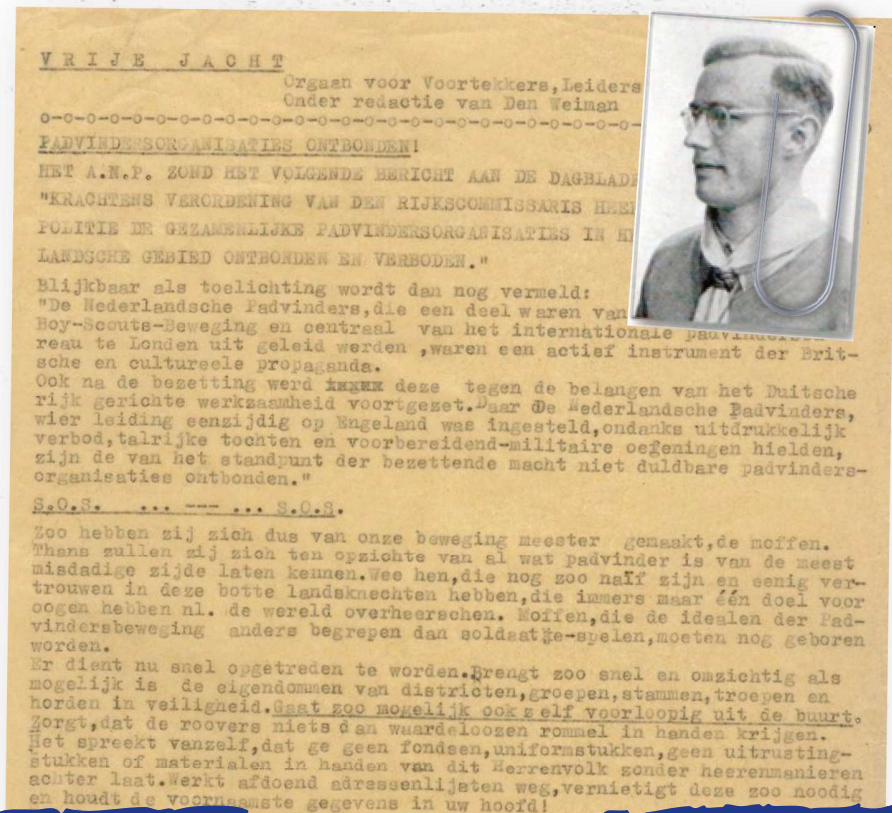
Tijdens de Tweede Wereldoorlog nam het gezin vijf of zes onderduikers in huis. De meesten verbleven er tijdelijk. In de geheime kamer die ze daarvoor in huis hadden gebouwd konden onderduikers in geval van nood zich verbergen. De onderduikers konden het daar hooguit een paar uur uithouden. Dat bleek niet overbodig, want op 28 februari 1944 viel de Sicherheitsdienst (SD) het huis binnen. De SD trof een vol huis, want op dat moment was er net een gezelschap voor een bijbelstudie. Dat gaf vier onderduikers en twee verzetsstrijders de gelegenheid om zich tijdig in de geheime kamer te verbergen.

Het gezin was verraden, dus de SD was er vrijwel zeker van dat er ergens onderduikers zaten. De geheime kamer werd niet gevonden, waarop de SD besloot het huis permanent te bewaken. Dan zouden de onderduikers op enig moment tevoorschijn komen of verhongeren. De onderduikers hadden inderdaad geen proviand in de nauwe ruimte. Een blik diende als

Vrije Jacht

Ton Koot heeft 37 nummers van Vrije Jacht uitgegeven. De berichten in die kranten geven een goed beeld van de opstelling van scouts tegenover de bezetter, zoals deze passage uit het eerste nummer:

Waarschijnlijk beschikken de moffen over handlangers, die op de hoogte zijn van de meest interne aangelegenheden van ons nationaal Hoofdkwartier. Zeker is, dat de reeds vroeger door velen geminachten, maar thans door ons allen verachten, Ir. J. R. de Jong de hand heeft dit werk, nadat pogingen om de beweging te nemen in de nationale jeugdstorm mislukt zijn. Deze verrader, in VT-kringen "Juffrouw De Jong" genaamd, was God betert, een DC van Rotterdam en DCC! Voor hem dient men op zijn hoede te zijn, hij is niet ontbloot van intelligentie en koestert vermoedelijk wraakgevoelens voortkomend uit teleurstelling om gebrek aan waardeering van zijn collega's en volkomen gemis aan responsie bij de jongens!

BEKENDE SCOUTS IN HET VERZET

Frits Philips

De Nederlandse Oskar Schindler

Het verhaal van Oskar Schindler, de fabrieksdirecteur die honderden Joden redde, is bekend geworden dankzij de film *Schindler's List* van Steven Spielberg. Hij wist Joden uit handen van de Duitsers te houden door ze in zijn fabrieken te laten werken. Ook Frits Philips wist op vrijwel dezelfde wijze te voorkomen dat honderden Joden werden afgevoerd. En hij was een vooraanstaand scout.

Frederik Jacques (Frits) Philips, geboren op 16 april 1905 in Eindhoven, werd op zijn twaalfde welp in de horde van Groep 1 en later verkenner (nu scout). Frits is ook nog lid geweest van Groep 2, Folke Bernadotte.

Tijdens de oorlog wilden de Duitsers dat Frits Philips gevangenen uit kamp Vught in zijn fabrieken liet werken. Hij wilde de Duitsers niet helpen en zette dat om in een plan om de gevangenen te helpen. Hij eiste toegang van zijn directie tot het kamp, zodat Duitsers moeilijker wandaden konden plegen. Bovendien konden ze bepalen welke gevangenen welk werk fysiek aankonden, de gevangenen voedzame maaltijden geven en voor goede arbeidsomstandigheden zorgen.

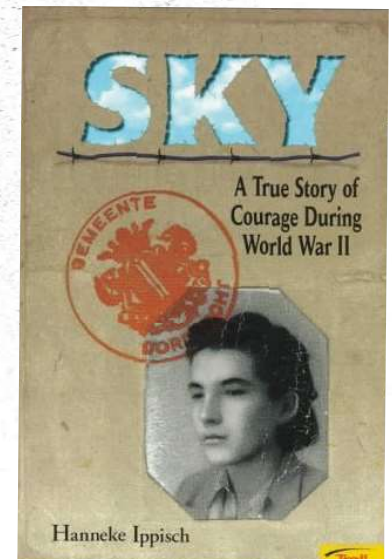
Van februari 1943 tot september 1944 werkten er ruim 3000 mensen in zijn fabrieken. Hij bedacht allerlei constructies om honderden Joden het leven te redden. Zo werden Joodse meisjes als specialisten onmisbaar in de productie van radiobuizen. Philips kon daardoor de Duitsers dwingen om een trein vol Joodse meisjes die al onderweg was naar Auschwitz om te laten keren. Hij redde daarmee 350 van de 400 mensen in die trein van een gewisse dood.

De listen van Frits Philips betekenden allerm minst dat de gruweldaden van de Duitsers aan zijn fabriek voorbij gingen. Toen de Duitsers op 29 april 1943 300.000 Nederlandse militairen naar Duitse kampen wilden afvoeren, braken in diverse grote Nederlandse fabrieken, waaronder Philips, massale stakingen uit. De Duitsers wisten de stakingen op 3 mei te onderdrukken.

valse papieren en voedselbonnen rond, moest vergaderplekken voor verzetsleiders vinden en bracht Joden naar onderduikplekken. Met name het onderbrengen van Joden op geheime adressen was levensgevaarlijk. Ook bracht ze voor het Nationaal Steun Fonds miljoenen guldens rond waarmee het verzet werd gefinancierd.

Hanneke heeft dit verzetswerk tot bijna aan het einde van de oorlog gedaan, met enorme risico's. Vanaf begin 1944 kwam er een golf van arrestaties door Zaandam. Verzetsstrijders worden opgepakt en de meesten brengen het er niet levend vanaf. Informatie komt van opgepakte verzetsstrijders die stevig worden ondervraagd. Zo sloeg Teus van Vliet op 27 januari 1945 door en gaf informatie over Hanneke en vijf verzetsleiders, waaronder Walraven van Wall, de centrale man van het Nederlandse verzet. Van Wall werd op 12 februari gefusilleerd.

Hanneke werd gevangen gezet in de gevangenis aan de Weteringschans in Amsterdam. Daar zat ze tot anderhalve week voor de Duitse capitulatie. De gevangenisbewaarder sprak haar toen vermanend toe en Hanneke moest beloven dat ze zich niet meer met ondermijnende activiteiten zou bezighouden. Daarop mocht ze van de Sicherheitsdienst de gevangenis verlaten. Een toevallig passerende kennis bracht haar op de fiets naar huis in Zaandam. Veelzeggend is de opmerking van Hanneke later in haar biografie *Sky: A true story of Courage during World War II*: "Mijn familie huilde en lachte, maar zei niet al te veel."

† Hanneke Eikema is op 15 april 2012 in de staat Montana overleden.

ONDERDUIKERS HELPEN

Hanneke Eikema

Stiekem in het verzet

Veel Scouts die in het verzet gingen, waren tieners. En tieners doen weleens iets dat ze niet aan hun ouders vertellen. In het geval van Hanneke Eikema was dit geen onschuldig kattenkwaad, maar levensgevaarlijk. Ze ging in het verzet, wel geïnspireerd door haar vader Jan, maar bij hem niet bekend. Haar verzetswerk bestond onder andere uit het onderbrengen van Joden op geheime adressen.

Hanneke Eikema, geboren op 23 maart 1925 in Bennebroek, was de dochter van dominee Jan Eikema en groeide op in Zaandam. Ze zat op het vlakbij gelegen Gemeentelijk Lyceum. Ze was lid van de padvindsters en nam dat lidmaatschap serieus. Buiten schooltijd ging ze op verzoek van het Rode Kruis met haar padvindersclub langs de deuren om mensen te vragen bloed te doneren voor de gewonde soldaten.

Haar vader was voor de oorlog onder andere actief voor de anti-nazistische organisatie Eenheid door Democratie. Het was dan ook logisch dat hij tijdens de oorlog een centrale rol ging vervullen in het verzet. Hij kreeg daarvoor via via informatie van de Nederlandse regering in ballingschap en had als taak om boodschappen te coderen en decoderen. Het waren boodschappen die nu tot de verbeelding spreken: 'De kat gaat vanavond naar de bureu' of 'Marietje heeft vanavond een afspraak'. In zijn kerk riep hij toehoorders op om tegen de bezetter in het geweer te komen.

Vader Jan Eikema

Jan Eikema had op een dag in 1943 thuis een gesprek met mede-verzetsstrijdster Guurt van Houten. Hanneke luisterde dat gesprek af en vond dat blijikbaar inspirerend. Zij volgde Van Houten vervolgens naar haar huis en sprak haar aan. Haar vader wist niet dat Hanneke op deze manier actief werd in het verzet. Onder de schuilnaam Ellie bracht ze

Een deel van het Philipspersoneel weigerde alsnog aan het werk te gaan. De hoge SS-officier Rauter liet daarop diezelfde middag zeven willekeurige stakers fusilleren. Alle arbeiders moesten om 20.00 uur op de fabriek zijn, anders zou de directie worden doodgeschoten. Uiteindelijk werd Frits Philips gearresteerd en gevangen gezet. In september 1943 kwam hij vrij.

Zijn listen leidden ook tot irritaties bij de Duitsers. In juli 1944 wilden de Duitsers hem weer arresteren. Hij werd echter op tijd gewaarschuwd en wist via het raam uit zijn kantoor te ontsnappen. Op de fiets vluchtte hij naar de Betuwe. Op 19 september 1944, een dag nadat Eindhoven dacht te zijn bevrijd, werd de stad door de Duitsers gebombardeerd. Zijn dochter Digna Hintzen-Philips vertelde hier later over: "De volgende morgen zaten we daar met z'n allen verslagen in de kelder, terwijl het huis boven ons behoorlijk kapot was. En toen... kwam mijn vader ineens binnen. Hij was die nacht op de fiets door de linies gekomen na een hele omzwerving."

Na de oorlog herleefde Scouting in Eindhoven voornamelijk doordat er groepshuizen werden gebouwd en hersteld op de landgoederen De Wielewaal en De Engelse Tuin van Frits Philips. Frits woonde op De Wielewaal en leefde tussen de scouts. Israël eerde Frits Philips met de Yad Vashemmedaille voor zijn inzet voor het Joodse volk tijdens de Tweede Wereldoorlog.

† Frits is op 5 december 2005 in Eindhoven overleden.

Bron: archieff.scoutingstratum.nl/ Scouting Stratum archief

BEKENDE SCOUTS IN HET VERZET

Jo Cals

Van voortrekker tot minister-president

Scouting en verzet in de oorlog blijken een voedingsbodem te zijn voor een maatschappelijke carrière na de oorlog. Dat gaat zeker op voor Jo Cals. Na de oorlog wist hij de politieke ladder te beklimmen tot het hoogste ambt van minister-president. Parallel daaraan liep zijn inzet voor Scouting van lokaal tot landelijk niveau.

Jozef Maria Laurens Theo (Jo) Cals, geboren op 18 juli 1914 in Roermond, werd in 1932 als een van de eersten lid van de Franciscusgroep in Roermond. Zijn hoogtepunt als jeugdlid was het bezoek in augustus 1933 aan Hongarije voor de vierde Wereld Jamboree. Op 27 december 1934 werd hij geïnstalleerd als voortrekker (nu roverscout). Hij startte studies om priester te worden. Hij brak deze studies in 1935 af om rechten te gaan studeren aan de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Jo Cals raakte betrokken bij verzetsactiviteiten, zoals zoveel scouts dat 'overkwam'. Ondanks het verbod en de gevaren ging hij door met Scoutingactiviteiten en trok hij er regelmatig op uit met zijn medescouts. Zijn verzetsdaden begonnen met enkele ondergrondse activiteiten. Hij nam onderduikers in huis en werd lid van de verzetsgroep Christofoor.

Zijn verzetsactiviteiten leidden ertoe dat hij korte tijd heeft vastgezeten en in juni 1944 moest vluchten en onderduiken. Cals begon in de ochtend van 4 september 1944 aan een fietstocht vanuit Roermond terug naar Nijmegen. Een dag later was het Dolle Dinsdag. Dit was de dag waarop werd gedacht dat de Duitsers de oorlog hadden verloren. Veel Duitse militairen vluchtten daarop naar Duitsland en namen daarbij alle mogelijke vervoersmiddelen in beslag. Om te voorkomen dat zijn fiets werd ingevorderd door Duitsers, koos hij een route over veld- en bospaden. Daarbij kwamen zijn Scoutingvaardigheden goed van pas.

Direct nadat het zuiden in het najaar van 1944 was bevrijd, begon Jo Cals al met de heroprichting van Scouting. Zodra heel Nederland was bevrijd,

Tweede Wereldoorlog belandden veel scoutsleiders daar in de gevangenis. Piet was na de val van De Muur betrokken bij de wederopbouw van Scouting in onder andere Rusland, Polen en Hongarije. Dat was niet zonder gevaar. In Hongarije waren de Communisten nog aan de macht en de geheime politie was nog zeer actief. Hij heeft ook veel betekend voor Scouting in Albanië. Hij heeft boeken en artikelen geschreven over Scouting tijdens de Tweede Wereldoorlog en naoorlogse Scouting in Midden- en Oost-Europa.

Piet Kroonenberg krijgt het Gouden Waarderingssteken uitgereikt door Jan Keur, destijds voorzitter van Vrienden van Scouting.

Voor zijn inzet voor Scouting heeft Piet Kroonenberg een reeks onderscheidingen ontvangen:

- Bronzen Bever (hoogste onderscheiding van Russische Scouting)
- Aleksander Kaminski Penning (hoogste onderscheiding van Poolse Scouting)
- Gouden Jacobsstaf en Zilveren Jacobsstaf (Nationale Padvindersraad)
- Sint Stephanusmedaille (Hongaarse hoge onderscheiding, niet alleen voor scouts)
- Gouden Kruis (hoogste onderscheiding van Scouting in Albanië)
- Gouden Waarderingssteken (hoogste onderscheiding Scouting Nederland)
- Bronzen Wolf (hoogste onderscheiding World Organization of the Scout Movement WOSM)

† Piet Kroonenberg is op 7 september 2016 in Amsterdam overleden.

ZO JONG NOG MAAR

Piet Kroonenberg

Zijn leven lang scout

Het trieste van een jonge oorlogsslachtoffer is het besef van onschuld en dat iemand nog een leven voor zich had. Zeker als waardevolle mensenlevens van jonge scouts met overtuiging en talenten veel te vroeg en brutaal eindigden. Hoe zo'n leven had kunnen verlopen, liet Piet Jay Kroonenberg zien. Hij was nog maar net dertien jaar oud toen hij actief werd in het verzet. Na de oorlog grossierde hij in onderscheidingen vanwege zijn levenslange verdiensten voor Scouting in Europa.

Piet Jay Kroonenberg, geboren op 9 mei 1927 in Amsterdam, was feitelijk bij zijn geboorte al scout. Zijn vader was toen hopman en zijn twee broers waren welp. Piet heeft als welp in 1937 de Wereld Jamboree in Vogelenzang bijgewoond. Tijdens de oorlog ging Piet ondergronds verder met Scouting.

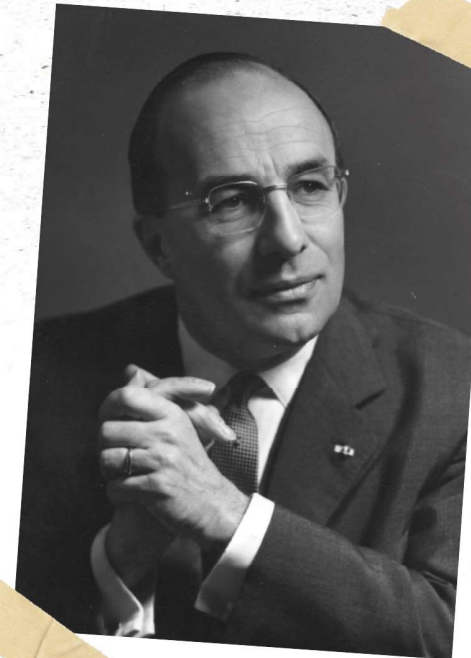
Toen de oorlog uitbrak werd de 13-jarige Piet ingezet als fietskoerier bij het Rode Kruis. Na het verbod op Scouting op 2 april 1941 raakte hij betrokken bij het verzet. Toen hij werd opgeroepen voor de Duitse arbeidsdienst dook hij onder. Hij bleef als fietskoerier door het hele land reizen. Op 17 september 1944 raakte Piet verzeild in luchtlandingen op de Ginkelse Heide bij Ede. Hij hielp de parachutisten als tolk, gids en kaartlezer. Toen het Britse leger zich weer moest terugtrekken onder de grote rivieren sloot hij zich daarbij aan. Hij diende in het Britse en Canadese leger van 1944 tot 1947.

Na de oorlog was Piet jarenlang kampleider van een padvindersbuitencentrum in Velsen. In 2016 schreef Fred Kelpin in de necrologie over Piet Kroonenberg dat Scouting en de Tweede Wereldoorlog zijn levensloop hebben bepaald. Na de oorlog was hij gelegerd in bezet Duitsland. Hij werd er lid van een Engelse Scoutingstam. Daar kwam hij in contact met gevluchte scouts uit de Sovjet Unie en het communistische Oostblok, waar Scouting in die tijd was verboden. Net als scouts in de

nam hij ook de leiding in de landelijke katholieke padvinderij. Daarnaast nam zijn politieke carrière een grote vlucht. Allereerst werd Cals hoofd van de Politieke Opsporingsdienst en hoofd juridische zaken bij het Militair Gezag. Van Tweede Kamerlid voor de KVP werd hij staatssecretaris en daarna minister van Onderwijs. Van 14 april 1965 tot 22 november 1966 was hij minister-president.

Jo Cals werd als minister van Onderwijs bekend vanwege de Mammoetwet, die in 1968 het hele onderwijssysteem veranderde. Zijn kabinet viel tijdens de legendarische nacht van Schmeltzer. Daarop liet een 18-jarige hopman weten dat zijn Scoutinggroep had besloten tot de oprichting van de Jo Calsgroep. Hij schreef: "Wij zijn tot deze keuze gekomen door het imposante werk dat u in het Nederlandse maatschappelijke bestel heeft verricht." Die hopman was Pim Fortuyn.

† Jo Cals is op 30 december 1971 in Den Haag overleden.

MILITAIR MET SCOUTINGVAARDIGHEDEN

San van den Wall Bake

De reisvereniging voor krijgsgevangenen

In het boek 50 jaar Nederlandse Padvinders staat (ingekort):

“De padvindersbeweging is vanouds verweten een militaire voortraining te zijn. Het is niet nodig dit te weerleggen. Een vaststaand feit is echter, dat diverse vaardigheden later in de militaire diensttijd zeer ten nutte kunnen zijn. Daarom is het begrijpelijk, dat er tot het officierenkorps van ons leger, verscheidene oud-padvinders behoren. Eén van hen is generaal-majoor Van den Wall Bake...”

Alexander Vasmer (San) van den Wall Bake, geboren op 6 juni 1911 in Arnhem, werd in 1925 geïnstalleerd als verkenners (nu scout) bij de Velpse Woudlopers in Arnhem. Tijdens zijn cadettentijd bij de Koninklijke Militaire Academie was hij voortrekker (nu roverscout). Van 1933 tot 1936 was hij hopman bij de Salwegagroep groep in Utrecht. Daarna richtte hij voor Scheveningse vissersjongens de groep De Zeemeeuw op. Over Scouting en zijn militaire carrière zei hij later: “Patrouilleleiderschap was een goede leerschool.” Zijn zoon Diederick zegt recent hierover: “Zijn voorliefde voor het pionierswerk als scout heeft mede zijn keuze bepaald om genieofficier te worden. Zijn morele opvattingen als beroepsofficier zijn één op één herleidbaar tot die van een scout.”

Van den Wall Bake was kapitein der genie toen hij vanaf 18 augustus 1939 de mobilisatie meemaakte en in mei 1940 hoofd Inundaties van de stelling Den Helder was. In de eerste jaren van de bezetting raakte hij actief betrokken bij het verzet totdat hij op 15 mei 1942 als krijgsgevangene werd vastgezet in Langwasser bij Nürnberg. Hij zou tot het eind van de oorlog in diverse kampen gevangen zitten, maar daarmee was zijn rol zeker niet uitgespeeld.

In augustus 1942 kwam hij in het Poolse gevangenkamp Stanislaw. In juni 1943 kwam daar vanuit krijgsgevangenkamp Colditz een groep onder leiding van KNIL-kapitein Machiel van den Heuvel bij. Van den Heuvel vroeg al snel Van den Wall Bake als tweede man om hun werk dat ze in Colditz deden voort te zetten, nu onder de naam reisvereniging. En

Staatspolitie Willem Zirkzee. Als vergelding op de moord van deze NSB'ers werd Wilco samen met dertien andere toteskandidaten in Haarlem door een Duits vuurpeloton gefusilleerd. Hij ligt net als de andere slachtoffers van het vuurpeloton begraven op erebegraafplaats Bloemendaal in de Kennemerduinen.

De Scoutinggroep waar Wilco lid van was, heeft in 1969 de naam Mango Kwane Wilco Jiskoot aangenomen. In 1982 is Wilco Jiskoot postuum het Verzetsherdenkingskruis toegekend. Zijn broer Allard nam de onderscheiding in ontvangst op het terrein van Scoutingvereniging Mango Kwane Wilco Jiskoot in Baarn. Dit kruis is direct daarna overhandigd aan de voorzitter van de Scoutinggroep.

† Wilco Jiskoot is op 7 maart 1944 in Haarlem overleden.

ZO JONG NOG MAAR

Wilco Jiskoot

Uitgever illegale krant wordt toteskandidat

Veel verhalen over scouts in het verzet zijn aangrijpend, omdat ze hun daden met de dood moesten bekopen. Daar komt bij dat Scouting een jeugdbeweging is, wat automatisch betekent dat veel scouts in het verzet nog tieners waren. Sommigen waren nog niet eens volwassen. Wilco Jiskoot was nog maar 15 jaar oud toen de oorlog begon. Hij werd in maart 1944 als toteskandidat gefusilleerd.

Willem Herbertus (Wilco) Jiskoot, geboren op 29 december 1924 in Amsterdam, was sinds 1937 lid van de Baarnse Scoutinggroep Mango Kwane. Hij was patrouilleleider.

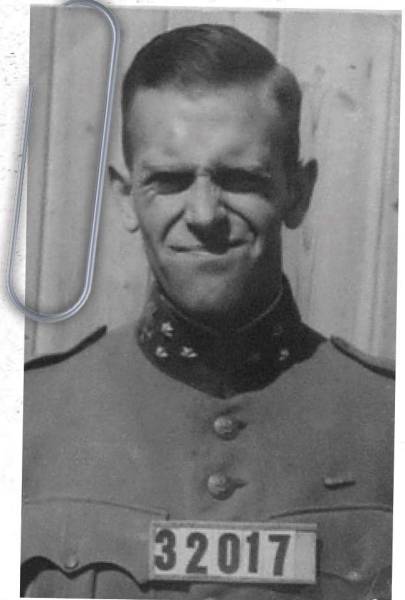
Wilco werd waarschijnlijk door zijn jonge leeftijd pas in oktober 1943 actief in het verzet. Dat begon met spionagewerk en het verspreiden van de illegale krant Het Parool in Baarn. Hij pakte al snel meer verzetswerk op en nam daarin zelfs de leiding. Hij begon onder andere de illegale krant Kroniek van de Week en zette in Bilthoven Het Parool Bulletin op. Hij nam ook de leiding in de revitaliseringsdienst voor medewerkers van Het Parool. Toen in het westen van het land ernstige voedseltekorten ontstonden, ontstonden er hongertochten naar het oosten en noorden van Nederland. De medewerkers van Het Parool konden hun tijd beter besteden aan het maken van de illegale krant. De dienst van Wilco zorgde ervoor dat deze medewerkers toch voedsel kregen.

In de nacht van 12 op 13 januari 1945 kwam aan zijn ondergrondse activiteiten een einde. Hij woonde toen op Prinsengracht 833 in Amsterdam. Daar werd hij gearresteerd en overgebracht naar het huis van bewaring aan de Weteringschans. Wilco trof het vervolgens allerminst. Hij kwam op de lijst van toteskandidaten. Deze gevangenen werden door de Duitsers gefusilleerd als vergelding wanneer er Duitsers of sympathisanten van de Duitsers door het verzet werden vermoord. Op 1 maart liquideerden Hannie Schaft en Truus Oversteegen opperwachtmeester van de

dat had allerm minst iets te maken met een vakantieclub. Het was een gedisciplineerde groep die drie jaar ervaring had in het laten ontsnappen van krijgsgevangenen.

De groep uit Colditz had al veel ontsnaptingen georganiseerd die spectaculair waren en tot de verbeelding spreken. Onder andere werden complexe stelsels van tunnels gegraven en werden gevangenen lange tijd verstopt. Ook lukte het een gevangene bijna te ontsnappen door verkleed als vrouw gewoon langs de strenge bewakers te lopen. Die mislukte poging in Colditz zorgde ervoor dat de ontsnappingsofficieren, zoals de leiders van de reisvereniging in Stanislaw werden genoemd, een strak geleide organisatie opzetten met specialistische taken verdeeld over wel 200 man. Van den Wall Bake had de leidende taak om de vluchtpogingen goed voor te bereiden.

De kampeiding probeerde de organisatie uiteen te laten vallen door de grootste lastpakken meerdere keren over te plaatsen naar andere kampen. Dat had weinig effect. Telkens wisten Van den Wall Bake en zijn makkers de reisvereniging weer te laten floreren. In de burcht Tittmoning in Beieren troffen zij een groep gijzelaars, waaronder een neef van de Engelse Koningin-Moeder en twee neven van de Britse premier Winston Churchill, die op het punt stonden te worden afgevoerd naar een ander kamp. De reisvereniging wist ze met allerlei listen dagenlang te verbergen binnen het kamp, terwijl de Duitsers een grootschalige klopjacht buiten de burcht opzetten. De stunt slaagde doordat enkele dagen later Tittmoning door Amerikaanse troepen werd bevrijd.

Van den Wall Bake werd vanwege zijn rol in de reisvereniging in 1948 onderscheiden met het Bronzen Kruis.

† Alexander Vasmer van den Wall Bake is op 24 oktober 1992 in Nieuwegein overleden.

Ard van Daal

Net niet bevrijd

De moeilijkheden van een ondergedoken militair en de gedrevenheid om met Scouting door te gaan kwamen samen in Ard van Daal. Hij was commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten afdeling Boskoop én hield daar als hopman illegale bijeenkomsten. Zijn levensverhaal is veel te kort doordat de Duitsers hem telkens uit handen van de oprukkende bevrijders wisten te houden.

Arnoldus (Ard) van Daal, geboren op 30 augustus 1912 in Amersfoort, had een carrière voor zich toen hij in februari 1940 in Utrecht meester in de rechten werd. Maar in plaats van een afstudeerfeestje moest hij de dag na de uitreiking van zijn bul zich als militair in Woerden melden voor de mobilisatie. Na de capitulatie werkte hij in Rotterdam als jurist.

Op enig moment tijdens de oorlog werd hij commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten afdeling Boskoop. Hij had de schuilnaam Landman. Er zijn tot op de dag van vandaag geen echte bewijzen gevonden dat hij in Boskoop heeft gewoond. Het vermoeden is dat hij op een geheim adres verbleef. Bewijs daarvoor is een trouwakte. In november 1944 trouwde hij in Boskoop met met Eppie Anna Antje Aaltje van Iddekinge uit Amersfoort. Zij was actief in de verzetsgroep van Ard. Daarnaast staat ook vast dat hij in Boskoop, terwijl hij ondergedoken zat, hopman was bij de lokale Scoutinggroep. Hij zorgde er daarmee voor dat de groep in de oorlogsjaren bleef voortbestaan.

De ondergrondse activiteiten van Ard bestonden onder andere uit het verzenden van berichten naar Londen. Op 19 december 1944 werd hij bij die activiteiten betrapt en samen met zijn vrouw opgepakt. Ze belandden in de gevangenis Het Oranjehotel in Scheveningen. Zijn vrouw kwam vrij, maar Ard werd overgebracht naar Kamp Amersfoort. In maart 1945 was er al een sfeer dat de einde van de oorlog nadert, ook onder de Duitsers. In april werd het kamp overgedragen aan het Rode Kruis, maar Ard was al op 15 maart gedeporteerd in het concentratiekamp Neuengamme in Duitsland. Ook daar voelden de Duitsers de geallieerden in hun nek hijgen. Ze trokken zich verder terug en namen daarbij de krijgsgevangenen mee naar Neustadt. Ruim 100 kilometer verderop. Lopend. Veel van de verzwakte gevangenen bezweken onder levensgevaarlijke en slechte omstandigheden. De tochten werden later de dodenmarsen genoemd.

Ard doorstond de ontberingen en overleefde de dodenmars. Met hun bevrijders achter zich aan, werden de krijgsgevangenen op drie schepen, gemarkeerd met nazi-vlaggen, richting Zweden gezet. Hoe dicht de bevrijders waren, bleek toen de schepen werden gebombardeerd door de Britse Royal Air Force (RAF). Daarbij kwamen 7000 opvarenden om het leven. Dat was op 3 mei, de uren tot de capitulatie door Duitsland waren te tellen. Ook dat bombardement overleefde Ard. Of hij een paar dagen later iets heeft meegekregen van de bevrijding is de vraag. Hij arriveerde in Neustadt waar hij op 22 mei 1945 bezweek aan de gevolgen van de ontberingen die hij had moeten doorstaan.

Ard van Daal heeft indruk gemaakt in Boskoop en Amersfoort. In september 1945 heeft de Scoutinggroep in Boskoop aan zijn vrouw gevraagd om de naam Meester van Daal te mogen dragen. In Amersfoort is er een gedenksteen en het Van Daalpad.

† Arnoldus van Daal is op 22 mei 1945 in Neustadt overleden.

